

**Informace o projednání 4. a 5. periodické zprávy České republiky o plnění
Úmluvy OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu
zacházení nebo trestání
ve dnech 14. a 15. května 2012**

I. Úvod

Ve dnech 14. a 15. srpna 2015 projednal Výbor OSN proti mučení (dále jen „Výbor“) pravidelnou zprávu o tom, jak Česká republika plní závazky plynoucí z Úmluvy OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání publikované pod č. 143/1988 Sb. (dále jen „Úmluva“). Jednání proběhlo v sídle OSN v Ženevě za přítomnosti delegace České republiky.

Projednávanou 4. a 5. periodickou zprávu o plnění závazků plynoucích z Úmluvy schválila vláda usnesením č. 1581 ze dne 21. prosince 2009 a prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí ji předala Výboru. Tuto zprávu na svém jednání ve dnech 14. a 15. května za přítomnosti české delegace Výbor veřejně projednával. Delegaci České republiky vedla ředitelka Odboru lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády Andrea Baršová, dále v ní byli zastoupeni zástupci klíčových resortů, které se podílely na zpracování zprávy (Úřad vlády, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo práce a sociálních věcí) a zástupci Stálé mise ČR při Úřadovně OSN a jiných mezinárodních organizacích v Ženevě.

Složení delegace České republiky:

Resort	Jméno delegáta	Pracovní zařazení/ útvar
ÚV- SLP	PhDr. Mgr. Andrea Baršová	ředitelka Odboru lidských práva a ochrany menšin
ÚV- RLP	Mgr. Jakub Machačka	zastupující vedoucí Oddělení sekretariátu Rady vlády pro lidská práva
MPSV	Mgr. Lucie Rybová	Oddělení politiky sociálního začleňování
MV	Mgr. Barbora Holušová	Odbor prevence kriminality
MZ	Mgr. Pavel Schnirch	Odbor právní
MŠP.	Mgr. Tomáš Hudeček	samostatné Oddělení mezinárodní spolupráce
MŠMT	Mgr. Blanka Hrbková- Hrudková	Odbor prevence, speciálního vzdělávání a institucionální výchovy
MZV- SM	Ing. Kateřina Sequensová	velvyslankyně Stálé mise ČR při Úřadovně OSN a jiných mezinárodních organizacích v Ženevě
MZV- SM	Mgr. Patrik Rumlar	2. tajemník Stálé mise ČR při Úřadovně OSN a jiných mezinárodních organizacích v Ženevě
MZV- SM	JUDr. Zuzana Stiborová, LLM	3. tajemnice Stálé mise ČR při Úřadovně OSN a jiných mezinárodních organizacích v Ženevě

II. Projednání zprávy

Projednávání 4. a 5. periodické zprávy bylo zahájeno 14. května úvodním slovem vedoucí české delegace v délce cca 20 minut. Vedoucí delegace shrnula zásadní kroky provedené Českou republikou v posledních letech k naplnění Úmluvy. Informovala zejména o zřízení Generální inspekce bezpečnostních sborů, o novém trestním zákoníku, zákonu o Policii České republiky, Národní strategii boje proti obchodování s lidmi a o činnosti veřejného ochránce práv jako orgánu dohledu nad místy, kde jsou osoby omezené na svobodě. Následovaly zprávy Výborem určených zpravodajů (předsedy Výboru Claudio Grossmana a místopředsedy Výboru Xuexian Wang) a otázky a komentáře členů Výboru týkající se jednotlivých témat naplňování Úmluvy. V úterý 15. května proběhla druhá část jednání, kdy členové delegace odpovídali na dotazy z předchozího dne i na případné doplňující otázky.

Dialog mezi členy Výboru a delegací do značné míry tematicky korespondoval s tématy zmíněnými v úvodním projevu a se zaslánými okruhy dotazů (List of Issues), na něž Česká republika zaslala písemnou odpověď, která byla předložena vládě pro informaci na jejím zasedání dne 7. března 2012. Výbor jednoznačně uvítal, že Česká republika od projednávání třetí periodické zprávy přijala různá legislativní opatření a ratifikovala mezinárodní smlouvy, včetně Opčního protokolu k Úmluvě. Kladně bylo také hodnoceno genderově vyvážené složení delegace.

Hlavní zpravodaj Claudio Grossman se ve svém vystoupení zabýval implementací Úmluvy v českém právním řádu (povaha zákazu mučení jako *ius cogens*, vztah Úmluvy k jiným smluvním nástrojům, možnost dovolat se Úmluvy u soudu, definice mučení v novém trestním zákoníku a kvalifikované skutkové podstaty). Dále se dotazoval na situaci romské menšiny. Zajímaly ho především sterilizace v rozporu se zákonem a kompenzace obětí, protiromské útoky a jejich vyšetřování, příliš vysoké zastoupení romských dětí v základních školách praktických (dříve zvláštních školách) a dostupnost antidiskriminačního zákona v romštině. Zmínil také používání diplomatických záruk při vydávání cizinců, dodržování zásady *non-refoulement* a problematiku cizineckého práva (zajištění rodin cizinců s dětmi a nezletilých cizinců bez doprovodu, vyhošťovací vazba a projekt dobrovolných návratů cizinců).

Druhý zpravodaj Xuexian Wang vyjádřil znepokojení nad hrazením nákladů za výkon trestu odnětí svobody vězni. Jedná se podle něj o praktiku používanou jen v několika málo státech, která je svým způsobem dvojím potrestáním. Jeho další otázky směřovaly na neexistenci zákazu tělesných trestů na dětech, šetření trestných činů policistů a jiných úředních osob, podmínky v azylových zařízeních, mechanismus odškodňování obětí mučení a nelidského zacházení, především protiprávně sterilizovaných romských žen.

Nedostatečný mechanismus odškodňování pro oběti mučení a nelidského zacházení obecně a pro protizákonně sterilizované ženy konkrétně zmiňovali několikrát i ostatní členové Výboru. Znepokojení vyjádřili rovněž ohledně situace ve vězeňství a podmínkách ve zdravotnických zařízeních (používání omezujících prostředků nevyjímaje). Kriticky se vyjadřovali o způsobu vyšetřování případů mučení a nelidského zacházení, zvláště těch namířených proti romské menšině, a o potrestání pachatelů. Opakovaně byly také vzneseny dotazy na přetrvávající praxi chirurgických kastrací sexuálních delikventů.

Výbor se v neposlední řadě taktéž vyjádřil k způsobu podávání stížností osobami, které jsou omezeny na svobodě nebo zbaveny svobody, ustavování Generální inspekce bezpečnostních sborů, boji proti domácímu násilí a pomoci obětem domácího násilí ze strany státu, nové úpravě sterilizací a plánům na deinstitucionalizaci péče. Byly vzneseny i dosud méně

diskutované otázky, jako je například míra sebevražd mezi vězni a její příčiny či násilí mezi vězni.

Za zaznamenání stojí, že ve srovnání s jinými kontrolními mechanismy kladl Výbor velký důraz na otázky teoreticko-právní. Toto specifické zaměření Výboru lze vysvětlit jak osobností předsedy výboru a hlavního zpravodaje Claudia Grossmana, který je uznávaným akademikem v oboru mezinárodního práva a práva lidských práv, tak rovněž i skutečností, že v České republice byl přijat nový trestní zákoník, což je ve vztahu k ochraně proti mučení klíčová norma.

III. Závěry a doporučení Výboru

Diskuse delegace s Výborem byla věcná a konstruktivní. Členové Výboru se při formulování dotazů drželi faktů a debata byla blízká české realitě. Ze zprávy i samotného vystoupení české delegace bylo jasné patrné, že Česká republika problematiku mučení nikterak nepodceňuje, ba naopak ji bere velmi vážně a zabývá se jí ve všech relevantních sektorech veřejné správy.

Závěrečná doporučení Výboru, kterými bylo uzavřeno toto kolo dialogu, byla oficiálně zveřejněna v červnu 2012. Přijatá doporučení (celkem 27 bodů, z toho 17 věcných komentářů a návrhů) korespondují s otázkami, které byly předmětem jednání. Výbor ocenil otevřený a konstruktivní dialog s delegací a přivítal ratifikaci či přistoupení České republiky k některým mezinárodním instrumentům týkajícím se projednávané problematiky. Stejně tak kladně ohodnotil řadu vnitrostátních opatření, které Česká republika přijala, mimo jiné vytvoření Generální inspekce bezpečnostních sborů, novelu zákona o ombudsmanovi, nový zákon o policii a vstup antidiskriminačního zákona v platnost.

Doporučení se týkají mj. konsolidace trestněprávních a dalších souvisejících předpisů, většího užití alternativních trestů, zajištění zásady *non-refoulement*, zlepšení podmínek ve vazebních věznicích, zařízeních pro výkon trestu odnětí svobody, včetně mimo jiné i zrušení povinnosti vězňů podílet se na náhradě nákladů spojených s trestem odnětí svobody, a azylových zařízeních, zajištění kontroly a dohledu nad umístováním osob do ústavů vykonávajících zdravotnickou péči (psychiatrická zařízení) a zlepšení podmínek jejich pobytu, zajištění efektivní ochrany osob bez státní příslušnosti a národnostních menšin (zejm. Romů), začlenění romských dětí do hlavního vzdělávacího proudu, upuštění od chirurgických kastrací a přijetí opatření k prevenci před nedobrovolnými sterilizacemi romských žen a vytvoření systému kompenzace obětí mučení.

Výbor vyzval Českou republiku, aby předložila do 1. června 2016 šestou pravidelnou zprávu. Současně ji požádal, aby se do 1. června 2013 vyjádřila ke třem doporučením. Jedná se o témata, která Výbor vnímá v souvislosti s ochranou proti mučení v České republice nejcitlivěji.

V doporučení č. 11 Výbor upozorňuje na protiromské násilí a nedostatek bezodkladného, nezávislého a efektivního vyšetřování těchto případů. Podle Výboru je třeba veřejně odsuzovat útoky vůči Romům, proškolení stávající policejní příslušníky v potírání zločinů proti menšinám, přijmout do řad policie příslušníky romské menšiny nebo vést informační kampaně propagující toleranci. V doporučení č. 14 Výbor vyzývá k začleňování romských dětí do hlavního vzdělávacího proudu. Výbor nabádá, aby standardizované testy, na jejichž základě jsou děti umístovány do zvláštních škol, byly uzpůsobeny specifikům menšin a učitelé spolu se školním personálem byli proškoleni o zásadách nediskriminace. V doporučení č. 21 Výbor upozorňuje na podmínky v psychiatrických zařízeních a časté umístování osob

do ústavů bez jejich informovaného a svobodného souhlasu. Výbor si přeje být informován o zajištění či posílení právních záruk pro osoby zadržené v psychiatrických zařízeních. Jedná se především o soudní kontrolu nad nedobrovolným umístěním do institucionální péče, právní úpravu pro používání omezovacích prostředků, kontrolu podmínek v ústavech (včetně hygieny a případů zanedbání) a mechanismus stížností.